

Zrozumieć *A-level Polish*, czyli o angielskiej maturze z języka polskiego jako obcego

DOI: 10.47050/jows.2022.1.107-116

Artykuł przybliży polskojęzycznemu czytelnikowi zasady funkcjonowania przeprowadzanego w Anglii egzaminu A-level, uznawanego za odpowiednik polskiej matury. Tekst może też stanowić przewodnik dla nauczycieli przygotowujących się do nauczania na poziomie A-level w ramach nowej podstawy programowej z języka polskiego jako obcego.

¹ Na temat egzaminów z języka polskiego na poziomie GCSE z języka polskiego jako obcego w Wielkiej Brytanii można przeczytać w artykule mojego autorstwa *Egzamin(y) z języka polskiego jako obcego na poziomie GCSE w Wielkiej Brytanii* opublikowanym w numerze 3/2021 „Języków Obcych w Szkole”.

Egzaminy A-level (ang. *advanced level*) w Anglii odpowiadają polskiemu egzaminowi dojrzałości. Stanowią część General Certificate of Education (GCE), który według Kwalifikatora Narodowej Agencji Wymiany Międzynarodowej, jeśli zawiera przynajmniej dwa przedmioty z poziomu A-level, jest świadectwem potwierdzającym uzyskanie wykształcenia średniego, uprawnia więc do ubiegania się o przyjęcie w Polsce na studia pierwszego stopnia i jednolite magisterskie (NAWA 2022). W okresie największej popularności egzaminu w 2016 r. łącznie podeszło do niego 2577 maturzystów (zob. Tab.1).

Do egzaminów A-level młodzież przystępuje najczęściej między 16. a 18. rokiem życia. Na terenie Wielkiej Brytanii funkcjonuje wiele komisji egzaminacyjnych oferujących możliwość uzyskania kwalifikacji na poziomie maturalnym. Z pięciu najistotniejszych, tj. AQA, OCR, CCEA, Edexcel oraz WJEC, tylko pierwsza (the Assessment and Qualifications Alliance) umożliwia zdobycie kwalifikacji potwierdzających znajomość języka polskiego na dwóch poziomach – GCSE¹ oraz A-level.

Historia i liczby

Przed omówieniem obecnie obowiązującego egzaminu z języka polskiego jako obcego na poziomie A-level zwrócę uwagę na liczbę osób, które przystąpiły do niego na przestrzeni ostatnich 13 lat. Wyjaśnię też, na czym polegały owe egzaminy przed reformą edukacji w 2015 r.

W 2014 r. zaczęto testować znajomość nowożytnych języków obcych w Anglii według nowej podstawy programowej (o numerze 2685). Zakładała ona dwa egzaminy (zazwyczaj rok po roku): AS (ang. *Advanced Subsidiary*) oraz A2, które składały się na pełną kwalifikację, tj. A-level. Niemniej jednak już rok po pierwszych egzaminach w tej formule, w ramach kolejnej reformy, komisje egzaminacyjne zapowiedziały wycofanie możliwości uzyskania kwalifikacji na poziomie A-level z tzw. *lesser taught languages*, czyli języków rzadziej nauczanych w brytyjskich szkołach publicznych, w tym z polskiego. Środowiska zaangażowane w edukację językową zareagowały natychmiast. Ze strony diaspory polskiej niezwykle prężne kroki podjęła Polska Macierz Szkolna w Wielkiej Brytanii, która rozpoczęła kampanię społeczną *Save Polish A-level*. Jej koordynatorką była Marta Pagór. W wyniku szeroko zakrojonych działań wielu organizacji polonijnych, negocjacji polsko-brytyjskich oraz po zebraniu 50 tys. podpisów pod petycją podającą w wątpliwość decyzję komisji egzaminacyjnych, egzaminy z języka polskiego zostały zachowane (PMS 2016).

MAKSI ANNA KOZIŃSKA
Anglia Ruskin University

Pomimo utrzymania języków mniejszościowych w ofercie AQA egzaminy sprawdzające ich znajomość na poziomie A-level (m.in. bengalski, pendżabski, polski i turecki) mają obecnie inną strukturę niż te z języków zwyczajowo nauczanych w szkołach brytyjskich w Anglii (hiszpańskiego, francuskiego oraz niemieckiego). Zostały bowiem pozbawione części AS, a maturzyści podchodzą do jednego, całościowego egzaminu po dwóch latach nauki.

System dwuetapowy wydawał się dla maturzystów przystępniejszy. Stopniowanie trudności pozwalało bowiem na łagodną progresję z poziomu GCSE przez AS do najtrudniejszego z egzaminów – A2. Obecnie uczniowie skarżą się na zbyt duży „przeskok” z poziomu GCSE na A-level, a ich zażalenia wydają się uzasadnione ze względu na zdecydowanie inny poziom wymagań na każdym z etapów edukacyjnych. Wcześniej egzaminy GCSE i AS² skupiały się na umiejętnościach językowych *sensu stricto*, a uczniowie po ich opanowaniu zyskiwali narzędzia umożliwiające analizę i interpretację tekstów polskiej kultury (np. *Tanga* Sławomira Mrożka czy *Wiernej rzeki* Stefana Żeromskiego), z którymi mieli się zapoznać w ramach obowiązujących wymagań egzaminacyjnych. Rzadziej też rezygnowali z próby uzyskania pełnej matury z języka polskiego jako obcego po tym, jak udało im się uzyskać certyfikat na poziomie AS.

W 2017 r. przedstawiona została nowa podstawa programowa (AQA 2017), która weszła w życie rok później. Zakłada ona dwuletni kurs przygotowawczy dla kandydatów przed przystąpieniem do egzaminów, dlatego pierwsze z nich w nowej formule miały odbyć się dopiero latem 2020 r. Pandemia pokrzyżowała te plany, egzaminów nie zorganizowano, a zdający mieli otrzymać oceny przewidywane (ang. *predicted grade*), tj. oceny, które otrzymaliby, gdyby ich tok nauczania nie został zaburzony przez pandemię. Przyznanie obiektywnej oceny stanowiło jednak kwestię bardzo problematyczną, gdyż nauczyciele języka polskiego na poziomie A-level mieli do dyspozycji tylko jeden przykładowy zestaw arkuszy egzaminacyjnych; nie dysponowali też raportami komisji egzaminacyjnej dotyczącymi ogólnych tendencji wśród zdających.

W letniej sesji egzaminacyjnej 2021 r. egzaminy ponownie nie odbyły się w oryginalnej formule, a oceny przewidywane zastąpiono nauczycielskimi, które oceniały osiągnięcia uczniów na tle zrealizowanych treści programowych. I to rozwiązanie budziło wątpliwości, gdyż zakres realizowanego materiału mógł znacznie różnić się w poszczególnych szkołach. Jeśli wziąć pod uwagę, że maturzyści najczęściej przygotowują się do egzaminu samodzielnie³, gdyż tylko w nielicznych szkołach brytyjskich pracują nauczyciele języka polskiego na poziomie A-level, to nie dziwi fakt, że wiele szkół odmówiło zorganizowania procesu weryfikacji wiedzy maturzystów, powołując się na brak odpowiednio kompetentnej kadry. Co więcej, maturzyści najczęściej podchodzą do egzaminu z języka polskiego wcześniej niż do reszty przedmiotów, tj. w klasie 11 lub 12. Uprzednio ta tendencja była uważana za korzystną dla wielojęzycznej młodzieży, lecz w okresie pandemii okazała się działać na jej niekorzyść, gdyż szkoły odmawiały organizacji A-level z języka polskiego, tłumacząc, że młodzi ludzie mogą przystąpić do niego później, tzn. w terminie zdawania pozostałych egzaminów, czyli w klasie 13. Takie uzasadnienie wydaje się wyrazem braku zrozumienia organizacji etnicznych szkół uzupełniających oraz młodych ludzi, którzy zaplanowali wcześniejsze zdawanie niektórych egzaminów z powodów osobistych lub emigracyjnych.

W związku z wyżej wymienionymi trudnościami zdający mieli szansę na odwołanie się od ocen wystawionych w sesjach letnich lub uzyskanie oceny (w przypadku jej braku z powodów podanych wcześniej) poprzez przystąpienie do egzaminów w sesji jesiennej⁴, jednak nie wszystkie centra egzaminacyjne oferowały tę możliwość.

Opisane zmiany znalazły odzwierciedlenie w liczbie osób podchodzących do egzaminu z języka polskiego na poziomie A-level (zob. rys. 1). Szczyt zdających przypada na czas, kiedy egzaminowi zagrażała likwidacja. Ostatnie dwa lata przyniosły natomiast dramatyczny spadek liczby osób zdających – w 2020 r. o 49 proc., a w roku 2021 o 40 proc. względem przedpandemicznych egzaminów w 2019 r.⁵ Przyczyną tego jest nie tylko pandemia COVID-19, lecz także, jak już wspominałam, zmiana podstawy programowej, nikłe wsparcie nauczycieli szkół języków

2 Egzamin AS z języka polskiego jako obcego składał się z: czytania ze zrozumieniem, tłumaczenia z języka polskiego na język angielski oraz wypracowania sprawdzającego umiejętność sprawnego posługiwania się polszczyzną.

3 Tj. w szkole polonijnej, która oferuje kurs A-level z języka polskiego, lub przy współpracy z prywatnym nauczycielem.

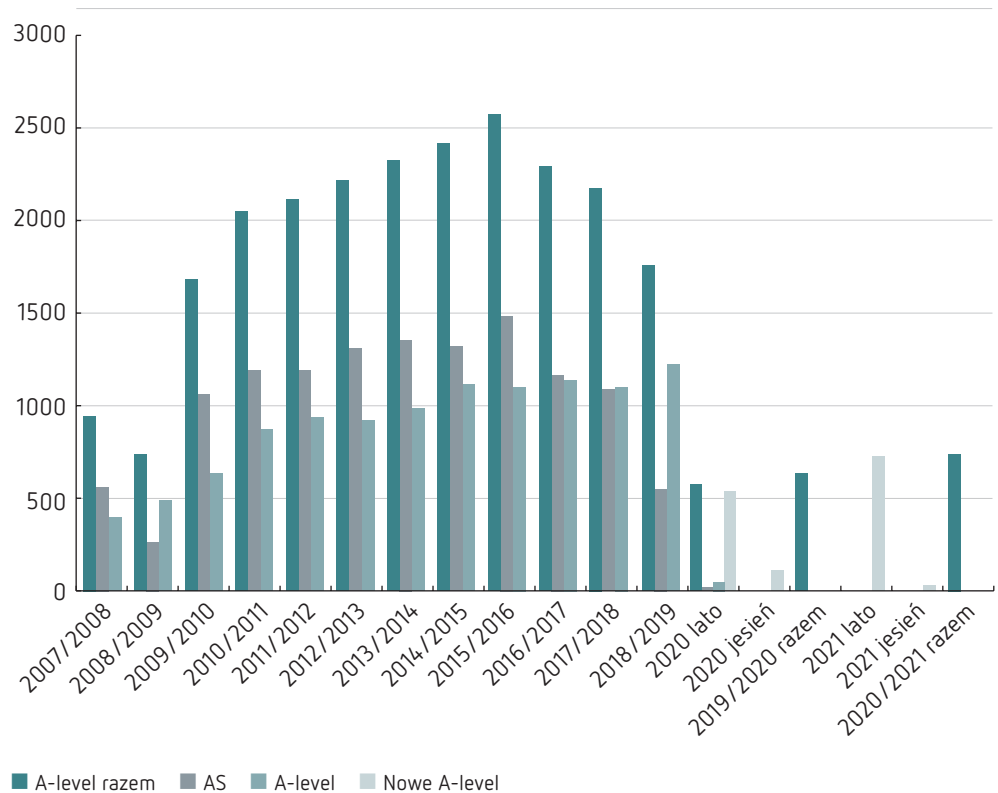
4 Egzaminy z języka polskiego jako obcego zarówno na poziomie GCSE, jak i A-level, były oferowane tylko w sesji letniej, tj. między majem a czerwcem każdego roku. W latach 2020–2021 wprowadzono dodatkowe sesje egzaminacyjne, które odbywały się jesienią. W sesjach jesiennych maturzyści byli oceniani na podstawie faktycznego egzaminu.

5 Wyliczenia dotyczą tylko osób podchodzących do egzaminu A2 w 2019 r. Gdyby policzyć spadek liczby zdających względem wszystkich maturzystów z poziomów AS i A2 w 2019 r., to ich liczba zmalałaby o 64 proc. w 2020 r., a w 2021 r. o 58 proc. względem przedpandemicznych egzaminów w 2019 r.

6 Ogólna liczba podchodzących do egzaminów z języków nowożytnych na poziomie A-level spada (GOV 2021).

mniejszościowych w Anglii i wreszcie – sytuacja polityczna będąca pokłosiem wyjścia Wielkiej Brytanii ze wspólnoty europejskiej. Liczby są niepokojące, mogą też w niedalekiej przyszłości stanowić argument dla ponownej próby wycofania egzaminów na poziomie maturalnym z języków mniejszościowych w Wielkiej Brytanii⁶.

Rys. 1. Liczba zdających egzamin z języka polskiego na poziomie A-level w starej i nowej formule w latach 2008–2021 (AQA 2022)

Źródło: Opracowanie własne.

Egzaminy A-level – informacje wstępne

Do egzaminu z języka polskiego jako obcego na poziomie A-level można podejść bez wcześniejszego przystąpienia do testu na poziomie GCSE. Sugerowany czas przygotowania do niego to dwa lata, wymóg ten nie jest jednak egzekwowany przez większość centrów egzaminacyjnych. Sam egzamin składa się z trzech pisemnych arkuszy, w których wszystkie pytania oraz polecenia są sformułowane po polsku, a jego wyniki ujmowane są na sześciopunktowej skali za pomocą liter alfabetu, gdzie A* jest oceną najwyższą, a E oceną najniższą (A* > A > B > C > D > E). Wynik wyrażony za pomocą litery U oznacza brak klasyfikacji oraz nieuzyskanie kwalifikacji na zdawanym poziomie. Egzamin nie ma części ustnej. Na żadnym etapie testowania na poziomie A-level maturzyści nie mają dostępu do słowników oraz notatek.

W tab. 1. przedstawiono progi punktowe, które należało uzyskać w ostatnich dwóch latach na każdą z ocen w ramach nowej podstawy programowej. Kolorem zaznaczone są punkty po uwzględnieniu wagi każdego z arkuszy egzaminacyjnych względem oceny całego egzaminu (liczba punktów uzyskanych z arkuszy egzaminacyjnych 1 i 3 jest zawsze podwajana; liczba punktów przy arkuszu egzaminacyjnym 2 pozostaje bez zmian⁷).

7 Z moich doświadczeń wyniesionych z pracy z nauczycielami polonijnymi wynika, że zasada zliczania punktów końcowych, pomimo prostych działań matematycznych, sprawia problem wielu praktykom (przy podawaniu końcowej liczby punktów), tj. dość często nie wiedzą, skąd w tabelach wynikowych przy arkuszu egzaminacyjnym nr 1 pojawia się liczba 170 pkt możliwych do zdobycia, skoro liczba za ten arkusz wynosi 85 pkt. Błędnie wpisują wówczas nieskalowane liczby, a to może grozić obniżeniem ocen końcowych przez automatyczne systemy rachunkowe.

Tab. 1. Progi punktowe wymagane do osiągnięcia określonych ocen na egzaminie A-level z języka polskiego jako obcego w latach 2020–2021 w czasie sesji jesiennych (AQA 2020, 2022)

	MAKSYMALNA LICZBA PUNKTÓW DO ZDOBYCIA		PROGI PUNKTOWE POSZCZEGÓLNYCH OCEN											
			A*		A		B		C		D		E	
Arkusz 1	85	170	69	138	56	122	49	99	42	84	36	72	30	60
Arkusz 2	80	bez zmian	66		55		48		41		34		27	
Arkusz 3	75	150	61	122	50	100	43	87	37	74	31	62	25	50
RAZEM	240	400	196	326	161	277	140	234	120	199	101	168	82	137
RAZEM (w proc.)	100		≈ 81		≈ 67		≈ 58		≈ 50		≈ 42		≈ 34	

Źródło: Opracowanie własne.

Egzaminów z języka polskiego na poziomie A-level nie da się bezpośrednio odnieść do skali ESOKJ (2003)⁸, jednak doświadczenie zawodowe autorki w pracy na tym poziomie egzaminacyjnym pokazuje, że zdanie egzaminu na satysfakcjonującą ocenę jest możliwe tylko od poziomu biegłości językowej B2 wzwyż.

⁸ Wniosek skonsultowany z przedstawicielami komisji egzaminacyjnej.

Wymagania egzaminacyjne

Wymagania egzaminacyjne zostały wskazane w podstawie programowej pod tytułem: *A-level Polish (Listening, Reading, Writing) 7687 (AQA 2017)*. Twórcy podstawy zakładali, że nauka języka polskiego na poziomie A-level ma integrować zagadnienia językowe, kulturowe oraz społeczne, sprawdzać umiejętności komunikacyjne i badawcze, a także krytyczne myślenie uczniów oraz ich kreatywność.

Umiejętności podlegające ocenie

W czasie egzaminu oceniane są: umiejętność rozumienia i ustosunkowania się na piśmie do tekstów mówionych (A01) oraz pisanych (A02), a także posługiwanie się językiem z wykorzystaniem różnorodnych struktur gramatyczno-leksykalnych (A03) (zob. tab. 2). Na egzaminie testuje się także wiedzę oraz umiejętność krytycznego i analitycznego ustosunkowania się do różnych zagadnień kulturowych i społecznych (A04).

Tab. 2. Umiejętności podlegające ocenie (AQA 2017: 18)

OBJAŚNIENIE CELÓW OCENIANIA		
CELE OCENIANIA ANG. ASSESSMENT OBJECTIVES	UMIĘJĘTNOŚCI PODLEGAJĄCE OCENIE	WAGA (W PROC.)
A01	Rozumienie wypowiedzi ustnych, które pochodzą z różnych źródeł, i stosowne odniesienie się do nich na piśmie.	20
A02	Rozumienie wypowiedzi pisemnych, które pochodzą z różnych źródeł, i stosowne odniesienie się do nich na piśmie.	30
A03	Umiejętność odpowiedniego posługiwania się językiem w formie pisemnej z wykorzystaniem bogatej leksyki i różnorodnych struktur gramatycznych.	30
A04	Znajomość oraz rozumienie różnych zagadnień kulturalnych i społecznych krajów/społeczności, w których używany jest język docelowy, a także umiejętność krytycznego oraz analitycznego ustosunkowania się do nich.	20

Tłumaczenie własne.

Sprawdzeniu podlega więc znajomość: 1) zagadnień społecznych, 2) kultury politycznej i artystycznej, 3) zagadnień gramatycznych, 4) zagadnień odnoszących się do samodzielnego projektu badawczego oraz 5) tekstów kultury: literatury i kinematografii (zob. tab. 3).

Kręgi tematyczne

Kandydaci do egzaminu mają się wykazać znajomością tematów o charakterze społecznym i artystycznym oraz społeczno-politycznym. Są one szczegółowo określone w wymaganiach egzaminacyjnych⁹ (zob. tab. 3; sekcje 1 i 2).

Lektury

Maturzyści muszą również wybrać dwie lektury lub jedną i jeden film z wykazu tekstów i filmów (tab. 3; punkt 5). Trudno określić w związku z brakiem statystyk egzaminacyjnych, które z propozycji cieszą się największą popularnością. Jednak z analizy rynku wydawniczego i szkoleniowego oraz aktywności nauczycieli polonijnych w grupach społecznościowych wynika, że najczęściej wybierane są *Tango* Sławomira Mrożka oraz film *Katyń* w reżyserii Andrzeja Wajdy z 2007 r. Maturzyści mają za zadanie napisać po jednym wypracowaniu na podstawie każdej z lektur (o czym szerzej w sekcji 4.2).

Projekt badawczy

Kolejnym zadaniem, które czeka na kandydatów do egzaminu, jest samodzielne zrealizowanie projektu badawczego, poświęconego jednemu z czterech tematów: 1) Polska w czasie komunizmu, 2) Rasizm w Polsce, 3) Turystyka w Polsce oraz 4) Ruch oporu w Polsce w czasie II wojny światowej. Uczniowie mają wykazać się umiejętnością prowadzenia badań i zgłębiania wiedzy na dany temat, na egzaminie będą musieli bowiem zmierzyć się z napisaniem wypracowania dotyczącego wybranego projektu badawczego (więcej na ten temat w sekcji 4.1.).

Zagadnienia gramatyczne

Podstawa programowa na poziomie A-level zakłada, że maturzyści powinni podejść refleksyjnie do studiowania polskiej gramatyki i struktur językowych. Mimo że nie muszą podchodzić do egzaminu z języka polskiego na poziomie GCSE, to autorzy podstawy wyraźnie zakładają, że kwestie gramatyczne z tego poziomu zostały już przez nich opanowane, publikują więc tylko listę zagadnień gramatycznych istotnych dla kursu A-level. Podczas samego egzaminu maturzyści powinni aktywnie używać wyszczególnionych i różnorodnych struktur gramatycznych, aby wykazać się ich opanowaniem oraz znajomością ich funkcji.

Budowa egzaminu

Arkusze egzaminacyjny nr 1 – pisanie i czytanie

Pierwszy z arkuszy egzaminacyjnych nosi nazwę Paper 1: Reading and writing, a czas na jego wypełnienie wynosi 2,5 godziny. Podczas tej części egzaminu można zdobyć 85 pkt, a zawarte w nim zadania umożliwiają ocenę umiejętności z zakresu A02 (25 proc.), A03 (7,5 proc.), A04 (10 proc.¹⁰) (por. tab. 2).

Arkusze egzaminacyjny składa się z dwóch sekcji: A oraz B. W części A znajdują się zadania na rozumienie tekstu pisanego oraz tłumaczenie, a część B to wypracowanie dotyczące projektu badawczego. Komisja egzaminacyjna sugeruje, aby kandydaci dzielili czas egzaminacyjny po równo między obydwie sekcje.

Część A składa się z czterech tekstów zaadaptowanych z autentycznych źródeł. Dotyczą one obszarów tematycznych omówionych w tab. 3. Trzy zadania sprawdzają umiejętność rozumienia globalnego, selektywnego oraz szczegółowego – dwa z nich

⁹ Chociaż szkoły mają pełną swobodę w decydowaniu o tym, w jaki sposób oraz kiedy zrealizować poszczególne treści programowe, a także o tym, kiedy konkretne obszary tematyczne zostaną omówione, to jednak twórcy podstawy sugerują, by w pierwszym roku przygotowań do egzaminu poruszać tematykę społeczną i artystyczną, w drugim zaś tematykę o charakterze społeczno-politycznym.

¹⁰ Wartości procentowe podane w nawiasach odnoszą się do całości punktów, które można uzyskać za wyżej wymienione umiejętności, tj. np. 25 proc. pkt do zdobycia za A02 w arkuszu egzaminacyjnym nr 1 oznacza, że tylko 5 proc. pkt za te umiejętności pozostaje do rozdysponowania w innych arkuszach egzaminacyjnych (por. tab. 2).

Tab. 3. Przegląd treści szczegółowych w ramach podstawy programowej na poziomie A-level z języka polskiego (AQA 2017: 12–16)

1. ZAGADNIENIA I TRENDY SPOŁECZNE	2. KULTURA ARTYSTYCZNA I POLITYCZNA	3. GRAMATYKA	4. PROJEKT BADAWCZY (JEDEN DO WYBORU)	5. TEKSTY LITERACKIE I FILMY
<p>Motyw 1.1. Oblicza polsko-języcznego społeczeństwa – kierunki rozwoju społeczne-go: przeszłość i teraźniejszość</p> <p>Podtemat 1.1.1. POLSKA RODZINA</p> <ul style="list-style-type: none"> → zmieniające się role w rodzinie → konflikt pokoleń → tradycyjne i współczesne wartości <p>Podtemat 1.1.2. ROZWÓJ CYFRO-WEGO ŚWIATA W POLSCE</p> <ul style="list-style-type: none"> → rola internetu w codziennym życiu → media społecznościowe – korzyści i zagrożenia → cyfryzacja polskiego społeczeństwa <p>Motyw 1.2. Oblicza polsko-języcznego społeczeństwa – problemy społeczne: przeszłość i teraźniejszość</p> <p>Podtemat 1.2.1. RÓŻNORODNOŚĆ I MOBILNOŚĆ SPOŁECZNA</p> <ul style="list-style-type: none"> → wykształcenie i wybory zawodowe → ludzie na marginesie społecznym → tolerancja i szacunek <p>Podtemat 1.2.2. WPŁYW EMIGRACJI NA POLSKIE SPOŁECZEŃSTWO</p> <ul style="list-style-type: none"> → powody emigracji → wyzwania stojące przed polskim społeczeństwem → postawy społeczne w Polsce wobec migracji 	<p>Motyw 2.1. Kultura artystyczna w polskojęzycznym społeczeństwie: przeszłość i teraźniejszość</p> <p>Podtemat 2.1.1. UROCZYŚCIE I TRADYCJE</p> <ul style="list-style-type: none"> → źródła i pochodzenie → wpływ społeczny i ekonomiczny → dziedzictwo lokalne i regionalne <p>Podtemat 2.1.2. POLSKIE ŻYCIE KULTURALNE</p> <ul style="list-style-type: none"> → kino → sztuka → muzyka <p>Motyw 2.2. Oblicza życia politycznego w Polsce: przeszłość i teraźniejszość</p> <p>Podtemat 2.2.1. POLSKA I UNIA EUROPEJSKA</p> <ul style="list-style-type: none"> → rola Polski w Europie → korzyści płynące z członkostwa Polski w Unii Europejskiej → wyzwania wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej <p>Podtemat 2.2.2. POLSKA POLITYKA A MŁODZI LUDZIE</p> <ul style="list-style-type: none"> → młodzi i ich zaangażowanie w politykę → priorytety w polityce młodzieżowej w Polsce → wartości i ideały 	<p>3.1. RZECZOWNIKI:</p> <ul style="list-style-type: none"> → rodzaj gramatyczny → liczba pojedyncza i mnoga → deklinacja → związek zgody <p>3.2. ZAIMKI</p> <ul style="list-style-type: none"> → deklinacja → osobowe, wskazujące, dzierżawcze, liczebne, zwrotne → zwroty grzecznościowe <p>3.3. PRZYMIOTNIKI</p> <ul style="list-style-type: none"> → rodzaj gramatyczny → związek zgody → deklinacja → stopień równy, wyższy i najniższy → przymiotniki pytajne i dzierżawcze <p>3.4. PRZYSŁÓWKI</p> <ul style="list-style-type: none"> → porównania → przysłówki pytajne <p>3.5. CZASOWNIKI</p> <ul style="list-style-type: none"> → bezokoliczniki → czasy: przeszły, teraźniejszy, przyszły → aspekt → formy pytające, bezosobowe, negacja → tryby rozkazujący, przypuszczający → imiesłowy → strony czasownika → przedrostki <p>3.6. MOWA ZALEŻNA</p> <p>3.7. PRZYIMKI</p> <p>3.8. SPÓJNIKI</p> <p>3.9. LICZEBNIKI</p> <ul style="list-style-type: none"> → główne, porządkowe, zbiorowe, nieokreślone, ułamkowe <p>3.10. WYRAŻENIA CZASOWE I ILOŚCIOWE</p> <p>3.11. SKŁADNIA</p>	<p>4.1. POLSKA W CZASIE KOMUNIZMU</p> <ul style="list-style-type: none"> → wpływ na życie codzienne → oddziaływanie Kościoła katolickiego → ruch Solidarności <p>4.2. RASIZM W POLSCE</p> <ul style="list-style-type: none"> → źródła → ofiary rasizmu → walka z rasizmem <p>4.3. TURYSTYKA W POLSCE</p> <ul style="list-style-type: none"> → rozwój infrastruktury turystycznej → popularne miejsca turystyczne → kuchnia regionalna <p>4.4. RUCH OPORU W POLSCE W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ</p> <ul style="list-style-type: none"> → ruchy narodowowyzwoleńcze → formy oporu → akcje i działania operacyjne 	<p>5.1. Teksty literackie do wyboru:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Sławomir Mrozek – <i>Tango</i> → Jarosław Iwaszkiewicz – <i>Panny z Wilka</i> oraz <i>Brzezina</i> → Jerzy Andrzejewski – <i>Popiół i diament</i> <p>5.2. Filmy do wyboru:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Andrzej Wajda – <i>Katyń</i> (2007 r.) → Krzysztof Kieślowski – <i>Przy-padek</i> (1981 r.)

Tłumaczenie i opracowanie własne.

11 W angielskim systemie certyfikowanym pisemna odpowiedź niewerbalna to odpowiedź wyrażona za pomocą litery lub liczby.

12 Na podstawie moich doświadczeń w pracy z młodzieżą, która posługuje się językiem polskim jako odziedziczonym (tj. wyniesionym z domu rodzinnego, innym niż język otoczenia kraju zamieszkania), mogę powiedzieć, że to zadanie sprawia jej największe trudności.

wymagają odpowiedzi w języku polskim, czyli są to zadania otwarte, a jedno ma zazwyczaj charakter zamknięty, wymaga odpowiedzi niewerbalnej¹¹, tj. wpisania odpowiedniej litery we wskazane miejsce. Czwarte z zadań polega na streszczeniu/parafrazowaniu wskazanego materiału, co wymaga sprawnego posługiwania się strukturami gramatycznymi i dobrej znajomości słownictwa tematycznego. Oceniane w tym zadaniu są: umiejętność wyszczególnienia w streszczeniu wymaganych zagadnień oraz ogólna jakość użytego języka. Długość takiego streszczenia powinna wynosić między 90 a 100 wyrazów¹². Piątym zadaniem jest tłumaczenie fragmentu tekstu o długości minimum 100 wyrazów na język angielski (zob. tab. 4.).

Tab. 4. Przykład zadania tłumaczeniowego z arkusza egzaminacyjnego nr 1 – pisanie i czytanie (AQA, 2020a: 10)

05. POLSKA SZKOŁA A INTERNET

Przeczytaj poniższy tekst z dodatku do gazety codziennej i przetłumacz go na język angielski

Dla dzisiejszej młodzieży szkolnej internet jest guru: po co mam się męczyć, skoro wystarczy kliknąć i zaraz będę wiedział. Bo internet wie. Nie trzeba przesiewać wiadomości – przecież sieć wie lepiej. Nowy świat jest łatwo kopiowany: młodzi dzielą się filmami, muzyką, notatkami z lekcji i bez wstydu ściągają całe fragmenty, z których kompilują zadania domowe. Zamiast samodzielnej i własnoręcznie napisanej odpowiedzi wklejają do zeszytu wydruk z definicją. Nowym wyzwaniem szkoły jest nauczyć ich, co to jest wiarygodne źródło oraz że istnieją prawa autorskie. Nie widzą różnicy między opinią profesora a celebryty. A gdy zwrócić im uwagę, uważają, że nauczyciele ich nie rozumieją.

W części B należy napisać wypracowanie o charakterze krytyczno-analitycznym w odpowiedzi na pytanie związane z wcześniej wybranym przez nich tematem badawczym (por. tab. 5). Maturzyści muszą ustosunkować się do tematu egzaminacyjnego dotyczącego wybranego zagadnienia na podstawie dwóch źródeł: przedłożonego fragmentu tekstu (o problematyce poruszanej przez pytanie) oraz wiedzy własnej nabytej w toku samodzielnego studiowania wybranego tematu w czasie kursu A-level. Podczas egzaminu nie można korzystać z żadnych notatek ani ze słownika. Kandydaci powinni napisać tekst długości około 300 wyrazów, choć wszystko, co zostanie napisane, będzie ocenione. Nie ma górnej granicy dozwolonej liczby wyrazów. Połowa punktów za to zadanie przyznawana jest za umiejętności wykorzystania informacji z tekstu źródłowego oraz jakość użytego języka, a druga połowa za użycie wiadomości pochodzących z własnych poszukiwań badawczych. W tab. 5 przedstawiono listę tematów, które znalazły się na pierwszym egzaminie sesji jesiennej w 2020 r.

Tab. 5. Przykładowe tematy egzaminacyjne dotyczące niezależnego projektu badawczego z sesji jesiennej 2020 (AQA 2020a: 11–25)

KORZYSTAJĄC Z INFORMACJI ZAWARTYCH W POWYŻSZYM ARTYKULE ORAZ ZDOBYTEJ WIEDZY, NAPISZ WYPRACOWANIE PO POLSKU, NA OKOŁO 300 SŁÓW, NA PONIŻEJ PODANY TEMAT.

- W roku 1989 upadł w Polsce ustrój socjalistyczny. Przeanalizuj, które osoby i wydarzenia miały wpływ na powstanie NSZZ Solidarność oraz w konsekwencji przyczyniły się do upadku ustroju socjalistycznego w Polsce.
- Ostatnie lata przyniosły wzrost przyzwolenia społecznego na rasistowskie zachowania. Przeanalizuj, jakie jest jego źródło i jak próbuje się z nim walczyć.
- Polska jest równie atrakcyjna dla turystów jak wiele znanych z doskonałej oferty turystycznej krajów europejskich. Do jakiego stopnia zgadzasz się z tym stwierdzeniem?
- Do najgroźniejszych akcji bojowych Armii Krajowej zaliczamy akcje likwidacyjne wysokich oficerów niemieckich odpowiedzialnych za terror panujący na ziemiach polskich. Przeanalizuj wybrane akcje AK i ich wpływ na losy ludności cywilnej w okupowanej Polsce.

Arkusze egzaminacyjne nr 2 – pisanie

Drugi arkusz egzaminacyjny sprawdza znajomość tekstów kultury (maturzyści mogą wybierać spośród trzech lektur¹³ i dwóch filmów). Do napisania są dwa wypracowania na temat dwóch różnych utworów literackich lub na temat jednego filmu i jednego utworu literackiego (zob. tab. 3 dla listy utworów). Do zdobycia podczas tej części egzaminu jest 80 pkt, a ocenie podlegają umiejętności z zakresu A03 (10 proc.) i A04 (10 proc.) (por. tab. 2). Egzamin trwa dwie godziny, zdający może więc poświęcić po jednej na każde z wypracowań. Każde z wypracowań powinno składać się z ok. 300 wyrazów, maturzyści mogą jednak pisać dłuższe prace (oceniata jest cała praca niezależnie od objętości). Do każdej książki i filmu komisja egzaminacyjna przygotowuje po dwa pytania, tak aby maturzyści mogli wybrać tematy, które są im bliższe. Odpowiadając na pytania (por. tab. 6), należy krytycznie i analitycznie ustosunkować się do problematyki poruszanej w wybranych utworach. Maturzyści powinni być też w stanie skomentować np. techniki literackie lub pracę kamery w przypadku filmów.

¹³ Technicznie rzecz ujmując, mogą wybierać z czterech lektur, ale dwa opowiadania J. Iwaszkiewicza traktowane są jako jedna lektura.

Tab. 6. Przykładowy zestaw pytań dotyczących *Tanga* Sławomira Mrożka (AQA 2020a)

SŁAWOMIR MROŻEK: <i>TANGO</i>
1.1. Totalna wolność prowadzi do chaosu i anarchii. Do jakiego stopnia zgadzasz się z tym stwierdzeniem? Przeanalizuj je, opierając się na treści sztuki.
1.2. Przeanalizuj, czy Artur był skazany na porażkę w próbie wprowadzenia porządku do swojego życia i otoczenia.

Arkusze egzaminacyjne nr 3 – słuchanie, czytanie i pisanie

Ostatni z arkuszy egzaminacyjny składa się z trzech części A, B i C. Część A to słuchanie ze zrozumieniem, część B – tłumaczenie na język polski, a część C to zadanie wielosprawnościowego (ang. *multi-skill task*). Do zdobycia podczas tej części egzaminu jest 75 punktów, a ocenie podlegają umiejętności z zakresu A01 (20 proc.), A02 (5 proc.), A03 (12,5 proc.) (por. tab. 2). Czas przeznaczony na wypełnienie arkusza to 2,5 godziny, przy czym sugestią komisji egzaminacyjnej jest, aby poświęcić około 45 minut na sekcję A, a 100 – na pozostałe partie egzaminu.

Część A testuje sprawność słuchania ze zrozumieniem i zawiera zarówno zadania otwarte, jak i zamknięte. Oprócz standardowych sposobów testowania słuchania, podobnie jak w pierwszym arkuszu, pojawia się streszczenie (tym razem tekstu odsłuchanego). Maturzyści podczas całego egzaminu mogą kontrolować swoje nagrania, tzn. w dowolnym momencie je zatrzymać, przewijać lub kilkakrotnie odsłuchiwać. Część B dotyczy tłumaczenia z języka angielskiego na polski fragmentu tekstu (min. 100 wyrazów) o tematyce wynikającej z zakresów wyodrębnionych w wymaganiach egzaminacyjnych. Ułatwieniem dla zdających jest polskojęzyczny tekst wprowadzający. Zawiera on część słownictwa, które następnie może być wykorzystane w tłumaczeniu. Część C to zadanie angażujące wiele sprawności językowych i jest ono¹⁴ próbą zrekompensowania braku części ustnej na maturze z języków nowożytnych¹⁵. Składa się z trzech etapów: 1) przeczytania fragmentu tekstu na dany temat, 2) odsłuchania nagrania na ten sam temat, a następnie 3) napisania wypracowania na około 200 słów na podstawie tych dwóch tekstów źródłowych (zob. tab. 7).

¹⁴ Razem z projektem badawczym.

¹⁵ Egzamin z mówienia proponowany jest tylko w przypadku języka niemieckiego, hiszpańskiego i francuskiego. Cele oceniania we wszystkich egzaminach, także z języków mniejszościowych, muszą być takie same i mieć tę samą wagę na danym poziomie testowania, czyli A01 (20 proc.), A02 (30 proc.), A03 (30 proc.), A04 (20 proc.) (por. tab. 2). Przy braku części sprawdzającej mówienie w egzaminach z języków mniejszościowych powstał więc problem, gdyż cele A01, A02 oraz A03 nie były w pełni realizowane (brakowało 30 proc.). Łukę tę wypełniono, wprowadzając dwa zadania 1) *multi-skill task* oraz 2) projekt badawczy, które są poddawane ocenie w obszarach 1) A01, A02, A03 oraz 2) A02, A03, A04, co wyrównuje punktację.

Tab. 7. Przykładowe zadanie wielosprawnościowe (AQA, 2020a, p.12)

MULTI-SKILL TASK LISTENING, READING AND WRITING
INSTRUCTIONS → Listen to the recording provided and read the passage in the insert booklet. → Make notes in the insert booklet on both the recording and the reading passage. → Use your notes to write an essay of approximately 200 words on the title below.
06. W jakim stopniu członkostwo w Unii Europejskiej wpłynęło i wciąż ma wpływ na Polskę i jej mieszkańców?

Wnioski, uwagi końcowe, refleksje

Nowa struktura egzaminu z języka polskiego jako obcego na poziomie maturalnym stawia zdającym bardzo wysokie wymagania, które zdaniem środowiska edukacyjnego mogą odstraszać młode osoby od ubiegania się o te kwalifikacje. Statystyki egzaminacyjne wskazują jednak, że podczas ostatnich czterech sesji egzaminacyjnych¹⁶ maturzyści osiągnęli bardzo wysokie wyniki: w sesji letniej w 2020 r. 94,3 proc. zdających otrzymało ocenę B lub wyższą. Podobnie wyglądała sytuacja w sesji letniej 2021 r., w której 92,9 proc. uczniów otrzymało ocenę B lub wyższą (AQA 2022). Jak wspomniałam wcześniej, te oceny były wystawione przez nauczycieli. Co ciekawe, w sesjach jesiennych 95,9 proc. w 2020 r. i 80 proc. w 2021 r.¹⁷ otrzymało ocenę B lub wyższą (AQA 2022). Chociaż liczba zgłoszeń do egzaminu jest ostatnio znikoma, to wyśmienite wyniki zdających dają nadzieję, że uda się zachęcić młodzież polonijną do aktywnego kontaktu z polszczyzną na poziomie akademickim.

Moja ponad dziesięcioletnia praca z młodzieżą pochodzenia polskiego na poziomie A-level pokazuje, że do egzaminu podchodzą osoby zdeterminowane i pracowite. Interesuje je nie tylko zdanie go i uzyskanie kwalifikacji – jeśli decydują się na przystąpienie do egzaminu, to chcą otrzymać możliwie najwyższe oceny. Trzydzieścioro młodych ludzi, przygotowywanych przede mną w 2016 r. do egzaminu A-level w Londynie i zapytanych o motywacje, które nimi kierują, doskonale zdawało sobie sprawę z tego, dlaczego do niego podchodzą. Spośród wielu powodów wyłoniły się dwa główne: te o charakterze tożsamościowym¹⁸ i te o charakterze rozwojowym. Poniżej kilka przykładowych uzasadnień, podanych przez uczniów.

Da mi to więcej możliwości w międzynarodowej karierze, jak i poszerzy moje horyzonty światopoglądowe.

Myślę, że egzamin przyda mi się w przyszłości przy staraniu się o miejsce na uczelni, a także będzie dobrze wyglądać w CV. Stanowi on świadectwo moich umiejętności językowych.

Gdy założę własną rodzinę, będę w stanie nauczyć moje dzieci języka mojej mamy.

Egzamin na początku wydawał się dla mnie nieprzydatny. Jednak zmieniłam zdanie, kiedy zdałam sobie sprawę, jak bardzo może mi pomóc w przyszłości. A-level z języka polskiego to dodatkowa kwalifikacja, która wyróżni [mnie] od pozostałych uczniów. Drugim powodem podchodzenia do egzaminów jest moje własne zadowolenie. Chciałabym dostać dobrą ocenę, abym miała czym się pochwalić. Mogę później wrócić do Polski i nauczać języka angielskiego.

(Kozłowska 2016)

Ci sami uczniowie stali się później twarzami kampanii *Save Polish A-level*. Dzisiaj, widząc spadek liczby zdających maturę z języka polskiego, odnoszę wrażenie, że konieczne jest zorganizowanie podobnej kampanii, tym razem skierowanej do młodzieży i jej rodziców. Spadek liczby osób pochodzących do egzaminu A-level może bowiem, szczególnie w obliczu obecnych nastrojów politycznych w Anglii, doprowadzić do ponownej próby wycofania egzaminu A-level z języka polskiego.

BIBLIOGRAFIA

- AQA (2017), *A-level Polish (Listening, Reading, Writing) 7687 for teaching from September 2018 onwards for A-level exams in 2020 onwards*, <bit.ly/3t47JAB>, [dostęp: 28.09.2020].
- AQA (2020a), *A-level Paper 1 Reading and Writing*, <bit.ly/36GQNJ1>, [dostęp: 30.01.2022].
- AQA (2020b), *Grade boundaries – November 2020 exams A-level – reformed linear*, <bit.ly/3seUfTr>, [dostęp: 27.01.2022].

¹⁶ Cztery sesje egzaminacyjne, tj. dwie sesje letnie w 2020 r. i 2021 r., w których uczniowie nie podchodzili do egzaminów i otrzymywali oceny przewidywanych osiągnięć, oraz dwie jesiennie, również w 2020 r. i 2021 r., kiedy pisali egzamin w tradycyjnych warunkach.

¹⁷ W sesji jesiennej 2021 r. do egzaminu podeszło tylko piętnaścioro maturzystów.

¹⁸ Pomimo tego, że dwoje z maturzystów nie było nigdy w Polsce.

- AQA (2022), *Grade boundaries – November 2021 exams A-level*, <bit.ly/3BPHUrX>, [dostęp: 27.01.2022].
- AQA (2022), *Results statistics archive*, <bit.ly/35RMGcG>, [dostęp: 27.01.2022].
- GOV (2021) *Provisional entries for GCSE, AS and A level: summer 2021 exam series*. [online] GOV.UK. Available at: <bit.ly/3LTfiCO>, [dostęp: 25.01.2022].
- Kozińska, M. (2016), *Po co A-level z polskiego?*, „Razem Młodzi Przyjaciele”, nr styczeń –marzec, s. 4.
- NAWA (2022), *Uznawanie polskich dyplomów za granicą*, <bit.ly/3BTEZie>, [dostęp: 19.01.2022].
- Rada Europy (2003), *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Warszawa: Wydawnictwo CODN.
- The Polish Educational Society (2016), *A-level Polish Level Exams Saved!*, <bit.ly/3BSjy12>, [dostęp: 10.03.2020].

MAKSI ANNA KOZIŃSKA Doktorantka z zakresu języka polskiego jako odziedziczonego na Anglia Ruskin University w Cambridge. Absolwentka studiów magisterskich z zakresu tłumaczeń specjalistycznych na University College London oraz studiów podyplomowych z zakresu nauczania języka polskiego jako obcego na Uniwersytecie Jagiellońskim przy współpracy z PUNO. Od 10 lat zajmuje się nauczaniem języka angielskiego jako obcego oraz języka polskiego jako odziedziczonego na poziomach GCSE i A-level w Anglii. Od 2016 r. należy do zespołu zewnętrznych ekspertów OFQUAL. Współautorka podręczników i pomocy naukowych do nauki języka polskiego jako odziedziczonego i obcego, m.in. *GCSE Nowe Tematy* (2016 r.) oraz *Lekcje z polskiego* (2019 r.).

Artykuł został pozytywnie zaopiniowany przez recenzenta zewnętrznego „JOWS” w procedurze *double-blind review*.